A fenntartható fejlődéssel foglalkozó nemzetközi együttműködés négy évtizede

Faragó Tibor[1]

A korábban elfogadott nemzetközi feladattervek és a végrehajtást elősegítő intézmények

Az 1950-es évektől megindult gazdasági fellendüléssel együtt a társadalmak közötti fejlettségbeli, életszínvonalbeli különbségek általában véve nemhogy csökkentek volna, hanem fokozatosan növekedtek, s egyúttal gyorsan nőtt a természeti erőforrások iránti igény, a természeti környezet globális terhelése. A kiélezett nemzetközi politikai feszültségek miatt – az említett folyamatok és összefüggéseik felismerése ellenére is – e problémák kezelését illetően csak közös nyilatkozatok és viszonylag általános jellegű ajánlások szintjén sikerült megállapodásra jutni. Az 1972. évi ENSZ Konferencia az Emberi Környezetről alapelveket és ajánlásokat[2] hagyott jóvá a nemzetközi együttműködésre vonatkozóan, a végrehajtás elősegítésére felkérték az ENSZ érintett szakosított szerveit, a koordinálásra pedig az ENSZ főtitkárát, illetve az ENSZ akkor létrehozott Környezeti Programját (UNEP). Az alapelvek betartására és az ajánlások érvényesítésére akkor nem látszott kellő politikai garancia, de végül ezek az események történelmi jelentőségűnek, a környezet és a társadalmi-gazdasági fejlődés kölcsönhatásából adódó problémákkal foglalkozó multilaterális együttműködési folyamat kezdetének bizonyultak.

Abban az időszakban csak néhány, különösen veszélyesnek látszó és/vagy a kölcsönös függést egyértelművé tevő ügyben születtek valóban konkrét megállapodások, és kezdődött meg azok végrehajtása. Ilyennek tekinthető például a csak nemzetközi együttműködéssel kezelhető problémákkal foglalkozó két természetvédelmi egyezmény (Ramsar: 1971, CITES: 1973), az országhatárokon átterjedő, a környezet savasodását („savas esőket") előidéző levegőszennyező anyagokról szóló egyezmény (LRTAP: 1979), az 1973-ban megkezdett nemzetközi tárgyalások révén elkészült tengerjogi egyezmény (UNCLOS: 1982), vagy a nemzetközi biztonság akkori legkritikusabb ügyében a két nagyhatalom (első) stratégiai fegyverkorlátozási megegyezése (SALT: 1972).[3]

Megjegyzendő, hogy ez utóbbi hátterében a légköri nukleáris kísérletekkel a környezetbe kerülő radioaktív szennyezőanyagok globális léptékű káros hatásai miatti aggodalom is meghúzódott, s ez már az 1963. évi „Részleges atomcsendegyezmény" megkötésekor is fontos szempont volt.[4]

A tényleges változást az 1980-as évek második fele hozta el. Addigra lényegesen enyhültek a politikai feszültségek, a tudományos megfigyeléseknek és vizsgálatoknak köszönhetően még nyilvánvalóbbá váltak a már globális szintű szociális és környezeti problémák. Az utóbbiak vonatkozásában egyre nagyobb figyelem irányult a magaslégköri ózonréteg veszélyeztetésére, a biológiai sokféleség gyors ütemű csökkenésére, valamint az üvegházhatású gázok növekvő mértékű és a földi éghajlat megváltozásának veszélyét előidéző kibocsátására. Az 1985-ben létrehívott ENSZ-bizottság 1987. évi „Közös jövőnk" c. jelentése[5] kulcsfontosságú volt: részletesen áttekintette az emberi tevékenységek és a természeti környezet közötti sokféle, mind inkább kiéleződő konfliktust, és javaslatokat fogalmazott meg azok mérséklésére, megoldására.

Ennek nyomán döntöttek az 1992. évi ENSZ Környezet és Fejlődés Konferencia és annak „Föld-csúcstalálkozóként" is emlegetett, magas szintű szakasza megrendezéséről, és fogadták el ott a fenntartható fejlődés világprogramjának is tekintett, „Feladatok a 21. századra" című dokumentumot.[6] Időközben jóváhagyták többek között az említett globális környezeti problémákkal foglalkozó keretegyezményeket is (az ózonréteg védelmére vonatkozót 1985-ben, a földi biodiverzitás, illetve az éghajlat védelméről szólót 1992-ben).[7]

A program és az egyezmények is csak a fejlett, a fejlődő és az akkoriban „átalakuló gazdaságúnak" (piacgazdaságra áttérőnek) nevezett országok csoportjai közötti kiegyezés alapján jöhettek létre. A fejlettek csak a már elért jóléti színvonal megtartása, további társadalmi-gazdasági fejlődésük biztosítása mellett mutattak hajlandóságot a fenntarthatóság követelményeinek bizonyos mértékű figyelembevételére, környezetterhelésük részbeni visszafogására. A fejlődők többsége számára értelemszerűen elsődleges cél volt a szegénység leküzdése, illetve a gazdasági felzárkózás, és ehhez – többségüknek a korábbi gyarmati sorssal is indokolt elmaradottsága, illetve a fejletteknek a globális környezethasználatban és -pusztításban megmutatkozó, sokkal nagyobb történelmi felelőssége miatt – elvárták a fejlettektől az anyagi, technológiai támogatást és piacaik megnyitását. Az „átalakuló gazdaságú" országok (a globális környezetterhelésben is érzékelhető) köztes helyzetük miatt ugyan késznek mutatkoztak bizonyos mértékű kötelezettségekre, de az 1980-as évek végétől már szintén igényt tartottak a támogatásra, és nem akartak politikai kötelezettségként a fejlődőket támogató donorszerepet vállalni.

Az 1992. évi ENSZ-konferencián elfogadott, rendkívül részletes program végrehajtásának nyomon követése mindenekelőtt az akkor létrehozott magas szintű testület, az ENSZ Fenntartható Fejlődési Bizottsága (CSD) feladata lett. Maga a dokumentum utalt már arra is, hogy e program csak a kezdet,[8] és majd vissza kell térni arra, hogy

elégségesnek bizonyultak-e az abban foglalt célok és eszközök. Ennek megfelelően alakították ki az említett bizottság munkaprogramját, és tartották meg 1997-ben az első értékelésnek szentelt konferenciát az ENSZ Közgyűlés Rendkívüli Ülésszaka[9] formájában, amit „Rio+5" konferenciaként is emlegettek. Ezzel párhuzamosan a különböző szakosított nemzetközi szervezetek kidolgozták saját szakterületükre a világprogramhoz kapcsolódó munkaterveiket, s számos ország is elfogadott nemzeti szintű programot, vagy legalábbis megkezdte az erre való felkészülést.

Az 1992-ben jóváhagyott és 1997-ben megerősített feladatok végrehajtása azonban akadozott. Ezért került sor a 2002. évi Fenntartható Fejlődési Világtalálkozóra, amelyen a tíz évvel korábbihoz képest számos témában még konkrétabban határozták meg a végrehajtás céljait, feladatait és eszközeit. Ebben az értelemben az akkor elfogadott „Johannesburgi végrehajtási terv"[10] az 1992-es dokumentummal együtt tekinthető a fenntartható fejlődés kiterjesztett, globális programjának. A fenntarthatósági célok megvalósítása persze továbbra is elsődlegesen a nemzeti kormányok feladata maradt, de nemzetközi vetületeikre, a fenntartható fejlődés globális kormányzására vonatkozóan ezúttal már sokkal egyértelműbb célokban egyeztek meg, s konkrétabb teendőket fogalmaztak meg a különböző szintű ENSZ-testületek és a nemzetközi szervezetek számára is. Egyúttal a rendszeres felülvizsgálat szükségességét is megerősítette a 2002-ben jóváhagyott terv.[11]

A 2012. évi fenntartható fejlődési találkozó kezdeményezése: egyezkedés annak szükségességéről, céljáról és előkészítéséről

A 2002. évi csúcstalálkozót követően az ENSZ Fenntartható Fejlődési Bizottsága egy 14 évre (2004–2017) kiterjedő munkaprogram alapján kezdte meg a végrehajtást elősegítő tevékenységét, a különböző szakosított szervezetekkel, a kormányokkal és a különféle érdekcsoportokat képviselő nem kormányzati szervezetekkel együttműködve. Ehhez képest időelőttinek tűnt a brazil elnök 2007. szeptemberi felvetése, miszerint 2012-ben csúcstalálkozót kellene tartani az 1992/2002-es program végrehajtásának áttekintésére, a politikai elkötelezettség megerősítésére.

A brazil javaslat nyomán az ENSZ Közgyűlés 2008 decemberében[12] csak abban állapodott meg, hogy kikéri a tagállamok véleményét. A kezdeményezéssel kapcsolatban ugyanis ellenérvek hangzottak el – elsősorban a fejlettek részéről – az időzítés, a cél és a szükséges pénzügyi források miatt. Az EU-tagállamok között is vita volt az esemény szükségességéről, időszerűségéről, s kétségeit fejezte ki többek között Ausztrália, Kanada és az USA is. A fő kifogás az volt, hogy megfelelő és 2017-ig szóló mandátummal rendelkezik a magas szintű ENSZ-bizottság (CSD) a korábbi célkitűzések végrehajtásának elősegítéséhez, emiatt nincs értelme időközben egy másik értékelési fórumot

összehívni. A fejlődők viszont kifejezetten pártolták a brazil javaslatot, hiszen ezáltal újra számon kérhették a fejlettektől a korábbi fejlesztés-támogatási és technológiaátadási ígéreteik teljesítését.

Hosszas egyezkedést követően, sajátos kompromisszumokkal fogadták el 2009 decemberében az ENSZ Fenntartható Fejlődési Konferencia összehívásáról szóló határozatot.[13]

Előírták, hogy az előkészítési folyamat keretében megtartandó találkozók és a „Rio+20" konferencia is nagyon korlátozott erőforrásokat igényelhetnek (szerény költségvetésűek lehetnek), s ennek megfelelően minden ilyen esemény csak néhány napos lehet. A határozat értelmében a Fenntartható Fejlődési Bizottság feladatkörét és munkaprogramját messzemenően tiszteletben kell tartani. Az összhang érdekében e testület lett egyúttal a konferencia „előkészítő bizottsága". Konkrétan megszabták tehát, hogy az előkészítő bizottság évente csak egyetlen, két-háromnapos ülésszakot tarthat 2010, 2011 és 2012 során, illetve közvetlenül a konferencia előtt. Maga az ENSZ Fenntartható Fejlődési Konferencia pedig csak háromnapos lehet, és a további egyeztetések alapján arra 2012 júniusában kerül majd sor, Rio de Janeiróban. E formális korlátok felettébb eltértek az 1992-es és a 2002-es találkozók és előkészítésük jellemzőitől. Ugyanakkor ez is kompromisszum volt azon országcsoportok között, amelyek messzemenően kiálltak a brazil kezdeményezés mellett, illetve amelyek egyáltalán nem tartották célszerűnek 2012-ben egy „nagy" értékelő esemény megtartását. E vita azonban nem jutott nyugvópontra. Az elfogadott közgyűlési határozat megváltoztatása reménytelennek látszott, ezért – több fejlett ország berzenkedése ellenére – néhány rövid informális (a formális előkészítő ülésszakok közötti) konzultációt illesztettek a menetrendbe. Később még ezt is kiegészítették több „informális informális" találkozó lehetőségével, amelyeken elsősorban a konferencia írásos eredményét jelentő dokumentum tervezetét tárgyalták. A szervezési kérdésekről folytatott vita is jelezte a komoly véleménykülönbséget az eseménynek mind nagyobb jelentőséget tulajdonító fejlődő országok és a kompromisszumként csak egy korlátozott mandátumú, „köztes" konferenciába beleegyező fejlett országok között.

A konferencia *általános célkitűzése* a fenntartható fejlődésre vonatkozó politikai elkötelezettség megerősítése, a korábbi csúcstalálkozókon elfogadott célokkal kapcsolatos előrehaladás, illetve elmaradás értékelése, az újabb kihívások azonosítása lett. A legfontosabb és egyúttal leginkább ellentmondásos kompromisszum azonban a konferencia napirendjére tűzött *konkrét témaköröket* érintette: az 1992/2002-ben elfogadott programmal szemben, a korábbi széles körű megközelítés helyett a 2012. évi napirend csak két kiemelt témakört foglalt magában: a zöld gazdaságot (a fenntartható fejlődéshez és a szegénység felszámolásához kapcsolódóan), valamint a fenntartható fejlődés intézményi kereteit. Ezen egyezség szerint az „írásos" eredmény egy elsősorban ezekkel a témákkal foglalkozó, „fókuszált" politikai dokumentum lehet (elkerülendő a hosszadalmas szövegezési tárgyalást).

A különféle megszorításokkal *alapvetően korlátozták a konferencia kereteit, céljait, s egyúttal – kimondatlanul is – a korábban elfogadott átfogó fenntartható fejlődési megközelítés és program jelentőségét*. Mind a technikainak látszó, mind a kiválasztott zöld gazdasági és intézményi témakörrel kapcsolatos (alábbiakban részletezendő) viták is valójában a lényegről szóltak: milyen – írásban is rögzíthető, azaz később hivatkozási alapnak tekinthető, számon kérhető – tényleges eredménnyel zárulhat majd „Rio+20", amely valóban elősegítheti legalább a korábban elfogadott célkitűzések elérését.

Az előkészítő bizottság 2010 májusában tartotta meg első ülését, a tényleges „tartalmi" előkészítő tevékenység azonban csak 2011 során bontakozott ki. Ekkor a bizottság újabb ülése mellett két „ülésszak közötti" rendezvényre került sor, továbbá az ENSZ regionális csoportjai az év végéig megfogalmazták a konferenciával kapcsolatos elvárásaikat. E találkozókon kívül számos más kormányközi fórumot is tartottak (pl. egy magas szintű szimpóziumot 2011 szeptemberében Pekingben, illetve a zöld gazdaságról szóló Delhi Dialógust októberben, Újdelhiben). A különböző érdekképviseleti csoportok, szervezetek is megkezdték a felkészülést (pl. az 1992 óta működő „Stakeholder Forum" keretében). Arra is mód volt, hogy az országok és a különböző szervezetek írásban megküldjék a konferenciától elvárt eredményekkel kapcsolatos javaslataikat. Mindezek figyelembevételével, 2012 januárjában az előkészítő bizottság elnöksége közzétette a konferencia záródokumentumára vonatkozó – minden főbb kérdésben az eltérő elképzeléseket is feltüntető – tervezetét.[14] Ettől kezdve minden érdekelt kormányzati és nem kormányzati fél elsősorban ezzel, a saját szempontjainak e dokumentumban való érvényesítésével foglalkozott. Már e rövid (19 oldalnyi) tervezet – szemben az eredeti kompromisszumos elképzelésekkel – a zöld gazdaságon és az intézményrendszeren túlmenően, utalt több más témakörre is.

A zöld gazdaság fogalmának jelentősége, értelmezése: a fejlettek és a fejlődők érdekkülönbségei

Az előkészületek során mind világosabban kitűnt, hogy a fenntartható fejlődés ügyét nem lehet csupán a zöld gazdaságra szűkítetten értelmezni, és csak erre összpontosítva vizsgálni a korábban elfogadott célkitűzések elérését. A zöld gazdaság értelmezését, jelentőségét támogató érveléseket ezért is egyre nagyobb gyanakvással fogadták a fejlődő országok.

Az előkészítő folyamat részeként 2010 áprilisára elkészült az ENSZ-főtitkár jelentése, és ez megerősítette, hogy komoly gondok vannak a korábbi célkitűzések teljesítésével, továbbá megkísérelte áttekinteni a zöld gazdaság koncepciójának lényegét és esetleges ütközését a korábbi gazdaságfejlesztési elvárásokkal.[15] Ez az anyag is előrevetítette, hogy mennyire kényes lehet a zöld gazdaság és a fenntartható fejlődés kapcsolatának

politikai értékelése. A további előkészületek során még nyilvánvalóbb lett a fejlett és a fejlődő országok álláspontjának eltérése. Az EU (környezetvédelmi) Tanács 2010. június 11-ei következtetései is utaltak erre.[16] Ezen túlmenően a fejlettek képviselői között is sokféle volt a zöld gazdaság céljainak, eszközeinek megítélése. Az EU-n belül sem lehetett kiforrott, a fejlesztési és ágazati szakpolitikákon átívelő, egységes „zöld" megközelítésről beszélni, bár az EU-2020 stratégiához kapcsolódóan 2011 szeptemberében közzétett „zászlóshajó" programtervezet a zöld gazdaság kulcskérdésének tartott erőforrás-hatékonyságról (COM[2011] 571 final) megkísérelt ehhez egy átfogó alapot biztosítani. Az Európai Bizottság 2011 júniusában tette közzé saját részletes elemzését a konferencia két témakörére vonatkozóan (COM[2011] 363 final), de már akkor felmerült egyes érdekképviseleti szervezetek részéről, hogy kockázatos a zöld gazdaság túlértékelése.[17] A további nemzetközi tárgyalások során az EU – a fejlődő államok számos érvét is figyelembe véve – finomította álláspontját, de egyúttal még inkább ragaszkodott volna ahhoz, hogy a zöld gazdaság koncepciójára vonatkozó megegyezés mellett a nemzetközi közösség elfogadjon egy konkrét feladatokat is tartalmazó programot.

Az ENSZ-főtitkár 2010. decemberi jelentése[18] még részletesebben áttekintette a konferencia két témakörét, az azokkal kapcsolatos szempontokat. A zöld gazdaság kapcsán kitért a „zöld növekedésre", a természeti erőforrásoktól való függésre és az ökohatékonyságra, a fenntartható fogyasztással és termeléssel való kapcsolatra, a szociális hatásokra – ismét jelezve, hogy e zöldítésnek nagyon eltérő hatása lehet az egyes országokra és társadalmi csoportokra. Az ENSZ Környezeti Programja által megjelentetett tanulmány[19] pedig a zöld gazdaságra való *átmenet* fontosságát és az azt szolgáló ágazati intézkedéseket tárgyalta.

Az egyetértés azonban nem erősödött, sőt a 2011 márciusában megtartott előkészítő ülésszakon még jobban kiütköztek az ellentétek. A fejlettek képviselői a zöld gazdaság – fenntartható fejlődésben betöltött – szerepe fontosságát hangsúlyozták, egyes fejlődő országbeli hozzászólók is pártolták azt, de csak úgy, ha az valóban hozzásegíti a fejlődőket a szegénység leküzdéséhez. Ugyanakkor a konferencia napirendjéről szóló ENSZ-határozattal szemben többen még azt is felvetették, hogy nem ezzel a témakörrel kellene foglalkozni, mert nem ez szolgálja a fejlődők érdekeit.[20] Tehát a globális gazdasági, kereskedelmi, erőforrás-hozzáférési, környezet-terhelési problémák miatt is erősödő egymástól való függőség, egymásrautaltság miatt a fejlődők jó része a nem teljesített ígéreteket kérte volna számon, a fejlettek csoportja pedig inkább a társadalmi-gazdasági fejlődés terén a nemzetközi együttműködés új lehetőségeiről egyeztetett volna.

A gazdasági témakörrel kapcsolatos, addig csak „finoman" jelzett ellentétek drámaibb fordulatot vettek az ENSZ Fenntartható Fejlődési Bizottsága 2011. májusi ülésszakán. Annak napirendjén szerepelt a zöld gazdasággal szorosan összefüggő „fenntartható fogyasztás és termelés" témája is, amelyről a 2002. évi csúcstalálkozó egyik kiemelkedő jelentőségű döntése volt, hogy ki kell alakítani az ilyen regionális és

nemzeti szintű programok tízéves keretrendszerét. Hosszú éveken át tartó egyeztetési folyamat („Marrakesh-folyamat") eredményeképpen a 2011. májusi ülésszakon kellett volna elfogadni és útjára indítani e keretrendszert. A miniszteri szintű szakaszban elhangzott beszédekben többen érintették ezzel összefüggésben a zöld gazdaság és az erőforrás-hatékonyság témáját, de az eltérő megközelítések még inkább kitűntek, mint az előkészítő bizottsági ülésszakon. E találkozó a záródokumentum és egyúttal az említett keretrendszer elfogadása nélkül ért véget, többek között azért, mert a fejlődő országok egy része elvetette a zöld gazdaságra való hivatkozást. Arra utaltak, hogy e koncepció tisztázatlan, ellentmondásos (azaz nem világos, hogy kinek az érdekét szolgálja), s egyebek mellett újabb kereskedelmi korlátokat eredményezhet a fejlődők számára. Nem ez volt az egyetlen konfliktust jelentő és megfelelő diplomáciai szövegezéssel esetleg feloldható probléma, de a zöld gazdaságra való hivatkozás elvetése azért volt jelzés értékű, mert éppen ez lett a 2012. évi konferencia fő „tartalmi" témája.

A zöld gazdaság fogalmának, jelentőségének eltérő megítélése megmutatkozott az egyes országok által írásban beküldött véleményekben és a regionális fórumokon is. A fejlődő országok mindenekelőtt szóvá tették, hogy a fejlettek nem vagy csak részben teljesítették a fenntartható fejlődéssel, fejlesztési támogatásokkal, környezetvédelmi megállapodásokkal kapcsolatos korábbi vállalásaikat. Ezért bármilyen új elképzelésre csak akkor nyitottak, ha az hozzájárul e vállalások teljesüléséhez is. A fejlődők részéről a zöld gazdasági megközelítés elfogadásának feltételei különösen hangsúlyosan jelentek meg az afrikai régió előkészítő értekezletén (2011. október 20–25., Addisz-Abeba) elfogadott nyilatkozatban:[21] „32. … a zöld gazdaságot nem szabad úgy használni, hogy az kereskedelmi korlátot vagy a fejlődő országokra erőltetett feltételeket jelentsen; akként sem szabad használni, hogy az ürügyet szolgáltasson a fejlett országoknak a fejlődők javára tett (korábbi) ígéreteik és kötelezettségvállalásaik nem teljesítésére…; 33. a zöld gazdaságra való átmenetnek együtt kell járnia a végrehajtás megfelelő eszközeinek biztosításával, beleértve új és kiegészítő pénzügyi, technológiai és technikai támogatás nyújtását a fejlődő országok számára, különösen Afrikában".

Az arab országok találkozóján (2011. október 16–17., Kairó) a fent jelzett feltételek mellett külön hangsúlyozták, hogy a zöld gazdasági megközelítés nem korlátozhatja a fejlődő országokat abban, hogy természeti erőforrásaikat saját fejlesztési prioritásaik alapján hasznosítsák (azaz senki se írja elő számukra, hogy ezt miként, milyen hatékonyan teszik). A latin-amerikai régió találkozóján (2011. szeptember 7–9., Santiago) is világossá tették, hogy a tényleges cél a fenntartható fejlődés elérése, különösen a szélsőséges szegénység leküzdése, mindenekelőtt a fejlett országok részéről a nem fenntartható termelés és fogyasztás megszüntetése, a korábbi konferenciákon elfogadott megállapodások betartása, a finanszírozási és technológia-átadási ígéretek teljesítése. Az ázsiai régió találkozóján (2011. október 19–20., Szöul) egyetértés volt abban, hogy a zöld gazdaságra való átmenetnek hozzá kell járulnia a szegénység elleni küzdelemhez,

a nemzetközi kereskedelem nyitottságához és a hatékony zöld technológiákhoz való hozzájutáshoz, s az nem szolgálhat ürügyként a zöld protekcionizmusra.

Az említett találkozók eszmecseréi alapján még két fontos javaslatot emelünk ki, amelyekről végül egyetértés alakult ki a 2012. évi konferencián. Hallgatólagosan a globális környezeti célokra vonatkozó korábbi svájci kezdeményezést is felkarolva vetette fel néhány ország, hogy meg kellene határozni a legfontosabb számszerűsített *fenntartható fejlődési célokat*. Ezek a „millenniumi fejlesztési célokhoz" hasonlóan, de a szegénység leküzdésével foglalkozó célokon túlmenően, a fenntartható fogyasztást, a településfejlesztést, az élelmiszer-biztonságot, az erdőket stb. érintenék. Több fórumon felvetették azt is, hogy be kellene vezetni – a GDP mellett vagy helyett – olyan *fenntartható fejlődési jelzőszámokat*, amelyek korrektebben mérik a társadalmi-gazdasági fejlődés folyamatait.

A 2011 decemberében megtartott 2. ülésszak közötti találkozón a résztvevők mintegy összegezték a zöld gazdasággal kapcsolatos eltérő megítélésüket.[22] Az EU megerősítette, hogy szükség van egy útitervre is *(Green Economy Roadmap)*, amely konkrét célokat tartalmaz. A fejlődők csoportja ismét kétségeit fejezte ki a zöld gazdaság koncepcióját illetően, és újra hangsúlyosan jelezte elégedetlenségét, amiért a korábbi vállalások nem teljesültek. Kína arra utalt, hogy bár a zöld gazdaság hozzájárulhat a szegénység leküzdéséhez, ugyanakkor számításba kell venni a fejlődő országokat érintő – a zöld gazdaságból adódó – lehetséges problémákat is.

A 2011 során megtartott különböző fórumok alapján kezdett az a lehetséges kompromisszum körvonalazódni, hogy *a zöld gazdaság irányába való elmozdulásnak a fejlett országok által szorgalmazott támogatása akkor fogadható el a fejlődők számára, ha*

- ezt csak *egy* eszköznek tekintik, amely hozzájárulhat a fenntartható fejlődéshez és a szegénység elleni küzdelemhez;
- a fejlődőknek tett korábbi pénzügyi, technológiai, kapacitás-erősítési ígéreteket végre teljesíti a nemzetközi közösség;
- új, külön erőforrásokat is biztosít a zöld gazdaság számukra fontos előnyeinek, eszközeinek feltárására és kihasználására, beleértve akár egy nemzetközi *„fenntartható fejlődési alap"* létrehozását;
- számításba veszik a fejlődő országokat sújtó korábbi és újabb társadalmi-gazdasági és környezeti problémákat is;
- a zöld gazdaság felé való nemzetközi elmozdulás nem eredményezi új kereskedelmi, segélyezési vagy más diszkriminatív korlátozások bevezetését.

Ha belegondolunk, akkor ezek a „zöld gazdaságtól" függetlenül, hosszú ideje, számos nemzetközi dokumentumban rögzített, jól ismert követelmények a fejlődő országok részéről.

A további informális és formális előkészítőkön ugyanebben a szellemben folytatódott a zöld gazdasággal kapcsolatos vita 2012-ben. A fejlettek konkrét javaslatokkal

álltak elő a *zöld gazdaságnak a fenntartható fejlődés szociális és környezeti vetületeit*, a *fenntartható fogyasztásra és termelésre* való áttérést szolgáló céljairól, valamint a megvalósítását minden ország számára segítő eszközökről. A fejlődők csoportja pedig a fentiekben jelzettek mellett, azokkal összhangban, annak rögzítését igényelte, hogy a zöld gazdaság csak *egyike* a fenntartható fejlődést elősegítő megközelítéseknek,[23] e koncepciót minden ország a saját adottságai, igényei szerint alkalmazza, s a zöld gazdaságnak hozzá kell járulnia a *nem fenntartható fogyasztás és termelés* megváltoztatásához is (értve ez alatt a fejlettek ezzel kapcsolatos teendőit). Miután 2012. június 15-én, azaz az utolsó formális előkészítő ülésszak zárónapján a vonatkozó szövegrész jelentős része még mindig vitatott volt, a konferenciáig hátralévő néhány napban a brazil házigazdák új kompromisszumos szövegjavaslata alapján és koordinálásukkal folyt az egyeztetés e témakörben is. A végeredmény, azaz a végül elfogadott záródokumentum e fejezete jól tükrözi az addigi ellentétes álláspontokat, különösen a fejlődők sokrétű fenntartásait. A fejlettek eredeti elképzeléseivel szemben pedig alig van szó a zöld gazdaság tényleges tartalmáról, környezeti hatékonyságáról és az azt célzó teendőkről.[24]

A fenntartható fejlődés nemzetközi kormányzása: egyezség csak egy korlátozott intézményi reform kereteiről

A fenntartható fejlődéssel kapcsolatos ENSZ-szintű feladatok koordinálására, az 1992-ben elfogadott program végrehajtásának elősegítésére hozták létre az ENSZ Fenntartható Fejlődési Bizottságát. A környezeti dimenzió vonatkozásában pedig ez volt az egyik alapvető funkciója az 1972-ben létrejött ENSZ Környezeti Programnak. Hosszú évek óta nyilvánvaló volt, hogy – elsősorban megfelelő mandátum híján – egyik szervezet sem tudja betölteni a tőle elvárt szerepet. A megfelelő összhang és koordináció nélkül a különböző ENSZ-testületek és nemzetközi szervezetek továbbra is általában csak *egy* általános követelménynek, hivatkozási alapnak tekintették a fenntartható fejlődést, annak alapelveit és célkitűzését, bár tevékenységük – ugyanazon kormányok jóváhagyásával – kétségkívül szorosan kapcsolódott a fenntartható fejlődés ügyéhez. A fő probléma az volt, hogy a különböző szervezetek, testületek által elfogadott programok számos vonatkozásban nem voltak egymással és a fenntarthatóság koncepciójával kellő összhangban. Emiatt a 2012. júniusi konferencia előkészítése során a fenntartható fejlődés tág témakörébe tartozó, sokirányú nemzetközi – elsősorban az ENSZ keretében folytatott – tevékenységek nagyobb összhangjának, jobb integrálásának és koordinációjának szükségességét illetően lényegében nem voltak súlyos ellentétek. Ezzel szemben a hatékonyabb ENSZ-szintű koordinációhoz szükséges *intézményi reformról* alig közeledtek az álláspontok, egészen a konferenciát közvetlenül megelőző előkészítő bizottsági ülésszak végéig.

A fejlődők többsége és néhány fejlett ország (mindenekelőtt az USA) sokáig nyíltan ellenzett bármilyen, valóban újszerű intézményi megközelítést, beleértve azt, hogy legalább a környezeti ügyekben előre lehessen lépni az ENSZ Környezeti Programjának erősebb mandátummal rendelkező ENSZ szakosított szervezetté – *ENSZ Környezeti Szervezetté* – való átalakításával. Ez utóbbit évek óta szorgalmazták az EU-tagállamok és más fejlett államok (pl. Kanada, Norvégia, Svájc). A fenntartható fejlődés intézményi koordinációjára vonatkozóan ugyan mindenki elégedetlen volt a két évtizeddel korábban létrehozott ENSZ Fenntartható Fejlődési Bizottsága munkájával, de a többség nem értett egyet azzal, hogy az ENSZ-hierarchiában egy jóval magasabb rangú és szélesebb mandátumú intézményi megoldás szülessen.

Minderről külön konzultatív találkozót is szerveztek még 2011 júliusában. Az ott elfogadott nyilatkozatban *(„Solo Messages")* új elemnek látszott annak felvetése, hogy a meglevő ENSZ-bizottságot egy *Fenntartható Fejlődési Tanácsnak* kellene felváltania, amelyik jobban képviselhetné a fenntartható fejlődés ENSZ-szintű integrálását. E felvetés érthető volt a Fenntartható Fejlődési Bizottság addigi, korlátozott hatékonyságú tevékenysége tükrében, de nehezen volt értelmezhető a Bizottság folyamatban lévő, többéves munkaprogramja miatt, valamint az új tanácsnak adandó mandátum részleteinek kibontása nélkül. Hiszen önmagában a „tanácsi" rangra emelés nem oldaná meg az intézményi, a fenntartható fejlődéssel kapcsolatos nemzetközi kormányzási problémákat. Továbbá rendkívül nehéz feladatnak látszott az ENSZ Gazdasági és Szociális Tanácsa (ECOSOC) és egy vele esetleg párhuzamosan működő Fenntartható Fejlődési Tanács munkamegosztásának tisztázása.

E vita 2012 júniusában azzal a kompromisszummal zárult, hogy a fenntartható fejlődés jobb intézményi koordinálása érdekében létre kell hozni a meglevő ENSZ-bizottságot felváltó (kormányközi) *Magas Szintű Politikai Fórumot*, a környezeti dimenzió esetében pedig meg kell erősíteni az ENSZ Környezeti Programját (UNEP). Tehát nem alakult ki konszenzus sem a korábban említett Fenntartható Fejlődési Tanácsról, sem az ENSZ Környezeti Szervezetéről. A fórum kapcsán csak a legáltalánosabb funkcióit rögzítették, azzal hogy majd az ENSZ Közgyűlés égisze alatt kell kidolgozni a részleteket, és a fórum első találkozóját a 2013/2014-es ENSZ-ülésszak elején kell megtartani. Hasonlóképpen, a záródokumentum keretében rögzítették, hogy általában véve mit jelentsen az ENSZ Környezeti Programjának megerősítése, de az ENSZ Közgyűlésre bízták, hogy ennek alapján fogadjon majd el egy határozatot. Azaz mindkét esetben gyakorlatilag elnapolták a konkrétumokra vonatkozó megállapodást.[25] (Az egyedüli lényeges előrelépést talán csak annak kimondása jelentette, hogy az UNEP-nek feladatai ellátásához megnövelt költségvetési hozzájárulásokra van szüksége.)

Párhuzamos folyamatok: a fenntartható fejlődés ügye csak egy *a programok sorában*

A fenntartható fejlődéssel kapcsolatos nemzetközi folyamattal, az 1992. évi csúcstalálkozón elfogadott, majd 1997-ben és 2002-ben megerősített, kiterjesztett átfogó programmal párhuzamosan számtalan más ENSZ-program, akcióterv létezett és létezik. Sok ilyen témakörben tartottak az elmúlt két évtizedben magas szintű találkozókat, majd az azokon jóváhagyott célkitűzések, programok végrehajtásának ellenőrzésére, elősegítésére vagy megújítására értékelő, felülvizsgálati konferenciákat. E témakörök magukban foglalták a társadalmi fejlődési és a népesedési ügyeket, az emberi jogokat, az egyenjogúság kérdését, a globális élelmezési helyzetet, a legkevésbé fejlett országok problémáit, illetve a környezetvédelem területén a biológiai sokféleség megőrzését, a klímavédelmet, a természeti katasztrófák elleni védekezést, a vegyi anyagok fenntartható kezelését. Az alábbiakban néhány olyan kulcsfontosságú multilaterális ügyről lesz szó, amelyekkel hosszú ideje külön-külön intézményi mechanizmus keretében foglalkoznak a világ országai, és amelyek kritikus helyzete ugyancsak megnehezíti az átfogó jelleggel a fenntartható fejlődésnek szentelt globális együttműködés további sorsát.

A fejlődő országok felzárkózása, a szegénység leküzdése érdekében 1997-től vette kezdetét a fejlesztés programja (*Agenda for Development,* A/RES/51/240), majd később a *„Fejlesztés finanszírozása" (Financing for Development)* elnevezésű ENSZ-program, melynek irányadó dokumentumát 2002-ben fogadták el (Monterrey), és 2008-ban erősítették meg (Doha). E programnak – bár utal a fenntartható fejlődés általános céljára – alapvetően a gazdasági növekedés elérése, fenntartása a célkitűzése, ennek elősegítése a fejlődő országokban (és részben az „átalakuló gazdaságú" országokban), s ehhez a szükséges pénzügyi támogatási, beruházás-ösztönzési, kedvező kereskedelmi rendszer biztosítása. Ennek nemzetközi vetületei magukban foglalják számos eszköz és intézmény működésének, hatékonyságának ügyét, így a „hivatalos fejlesztési támogatását" (ODA), a nemzetközi pénzügyi és kereskedelmi szervezetekét (pl. Világbank, Kereskedelmi Világszervezet), a segélyezési programokét. Ez az ENSZ-program is halad a maga útján: 2010-ben az ENSZ Közgyűlés keretében már a negyedik magas szintű találkozót tartották, 2011 márciusában pedig újabb magas szintű eseményt (az ECOSOC rendezésében), amelyeken kritikusan értékelték a program végrehajtását. Visszatérően az egyik fő téma a 2000-ben elfogadott és 2015-ig szóló *„millenniumi fejlesztési célok"* teljesítésének helyzete, amellyel külön magas szintű találkozón is foglalkoztak, s amelyek teljes körű eléréséhez még komoly erőfeszítésekre van szükség.[26] (A fejlesztési együttműködés mellett a szociális problémákat érintő témakörökben is külön kiterjedt ENSZ-programokat indítottak útjára az 1994. évi kairói Népesedési és Fejlődési Konferencián, majd az 1995. évi koppenhágai Szociális Fejlődési Csúcstalálkozón, amelyek

szorosan kapcsolódnak mind a fenntartható fejlődési, mind a fejlesztés-finanszírozási ENSZ-programhoz, de e társadalmi kérdésekkel foglalkozó programoknak is saját koordinációs szervezete és a végrehajtást elősegítő együttműködési folyamata lett.)

Az ENSZ keretében tehát az 1992-es csúcstalálkozón elindított fenntartható fejlődési és – lényegében az ENSZ megalapítása óta folyó – fejlesztési célú együttműködés párhuzamosan halad, beleértve azok általános intézményi célkitűzéseit: egyfelől a *„globális gazdasági kormányzás"*, másfelől *„a fenntartható fejlődés globális kormányzása"*, s az utóbbihoz kapcsolódóan a *„nemzetközi környezetvédelmi kormányzás"* erősítését. Nemzetközi szinten a „nagypolitika" számára továbbra is a globális fejlesztési, kereskedelmi kérdések az elsődlegesek az átfogó fenntartható fejlődési koncepcióhoz képest (de legalábbis kiragadva e fejlesztési, kereskedelmi ügyeket a fenntartható fejlődés összefüggésrendszeréből). Hasonló kettősséggel találkozhatunk az Európai Unió egymás mellett futó gazdaság- és részben szociális fejlesztési, illetve fenntartható fejlődési stratégiáival összefüggésben – az előbbi alatt korábban a lisszaboni stratégiát, újabban pedig az EU-2020 stratégiát értve.

A fejlesztési együttműködésnek talán a legrégebbi és leggyakrabban hivatkozott célkitűzése a fejlődő országok számára nyújtandó „*hivatalos fejlesztési támogatás*" (ODA) mértéke. Erre vonatkozóan az 1960-as évektől kezdődően az akkori legfejlettebb országok (OECD-DAC-tagok) konkrét számszerű ajánlásban állapodtak meg, amit (korábban GNP, később) a bruttó nemzeti jövedelem (GNI) 0,7%-ában fejeztek ki, s amire az 1970-es évektől kezdődően számtalan ENSZ-határozat, program vagy politikai nyilatkozat hivatkozott. E célkitűzés lényeges közös pont és a fejlődők által minden alkalommal számon kért, írásban rögzítendő követelmény a fenntartható fejlődési „riói folyamat" és a fejlesztés-finanszírozási „monterreyi folyamat" keretében.[27] Ennek a politikai, tehát nem jogilag kötelező vállalásnak a fejlett országok közül csak néhány tett eleget (2004-es adatok szerint Dánia, Luxemburg, Hollandia, Norvégia és Svédország). 2005-ben a „millenniumi fejlesztési célok" helyzetével foglalkozó ENSZ-csúcstalálkozó kapcsán az EU15-ök közösen megerősítették, hogy 2015-re elérik ezt a támogatási szintet, s konkrét részcélt határoztak meg minden egyes régi és új tagállamra vonatkozóan 2010-re, s egy közös célt is (0,56%). Ennek teljesítése elmaradt (az OECD-DAC kimutatása szerint 0,43%), a 2015-re kitűzött cél megközelítése is valószerűtlen. (A 2004-ben és azt követően EU-taggá vált államok számára a 2010-es részcél 0,17% volt; ehhez képest 0,09% lett a 12 új tagállam átlagos mutatója 2010-re, s ezzel az átlaggal egyezett meg a magyar mutató is.) Az ODA ügye az egyik visszatérően nehéz téma a fenntartható fejlődéssel kapcsolatos nemzetközi tárgyalásokon is. A fejlődők számára ez volt az egyik fő kritérium ahhoz, hogy az 1992/2002-es programból adódó, illetve ezúttal a zöld gazdaságra, valamint a fenntartható fogyasztásra és termelésre vonatkozó általános célokat és ajánlásokat is elfogadják,[28] továbbá azt igényelték, hogy a fenntartható fejlődés általános nemzetközi finanszírozására is készüljön egy stratégia.[29]

Végül elkerülhetetlen a *nemzetközi klímapolitikai együttműködés* jelenlegi helyzetének számításba vétele a nemzetközi fenntartható fejlődési célok elérése és konkrétan a 2012. évi Fenntartható Fejlődési Konferencia szempontjából is. Az 1992. évi éghajlatváltozási keretegyezmény és az 1997. évi kiotói jegyzőkönyv biztosítja a klímavédelemmel kapcsolatos együttműködés politikai és szabályozási alapját. A jegyzőkönyvnek a fejlett országok üvegházhatású gázkibocsátásának csökkentésére vonatkozó legismertebb rendelkezésében meghatározott céldátum azonban éppen 2012 vége. A korábbi politikai megegyezés szerint 2009 végére kellett volna tető alá hozni egy újabb, minden országra kiterjedő és többek között ambiciózusabb kibocsátáscsökkentési célokat is tartalmazó megállapodást. Ez nem készült el, s az e téren a különböző országcsoportok között mutatkozó ellentétek miatt reménytelennek látszott, hogy a megfelelő mértékű kibocsátásszabályozást is jogilag kötelező formában tartalmazó dokumentum megszülessen 2012 végére. A 2009. évi koppenhágai és a 2010. évi cancuni ülésszak után, a 2011. évi durbani ülésszak végén – néhány szimbolikus, de a lényeget illetően kevésbé fontos kompromisszum mellett – a felek végül úgy egyeztek meg, hogy az új megállapodás elérésére irányuló tárgyalásokat több évvel meghosszabbítják. A nemzetközi klímapolitikai együttműködés szempontjából ugyan rendkívül kritikus maradt a helyzet, de a 2012. évi Fenntartható Fejlődési Konferencia szervezőinek szempontjából előnyös lett az, hogy ha nehezen is, de létrejött legalább a konszenzus *(„Durban Platform")* a klímatárgyalások folytatásáról és annak általános kereteiről.[30] Így a világtalálkozó mentesült e témában a konfliktustól, s bár a záródokumentum utal az eddigi vállalások elégtelenségére, de a teendőket illetően mindenki belenyugodott, hogy csupán a már említett tárgyalási egyezséget idézik.[31]

Világtalálkozó egy megváltozott világrendben: hangzatos nyilatkozatok, de méltatlan tartalmú eredmény

2012 januárjától egészen a júniusi konferencia előestéjéig több szakaszban folyt az egyezkedés a konferencia legfontosabb politikai eredményének tekintett záródokumentumról. Az utolsó napokig reménytelennek látszott a megegyezés, mert többek között nem oldódott az ellentét a fejlődők és a fejlettek között a zöld gazdaság koncepciójára vonatkozóan, nem alakult ki konszenzus a nemzetközi fenntartható fejlődési és környezetvédelmi kormányzás intézményi megerősítéséről, sem más kritikus témákban a konkrét célok és eszközök meghatározásáról.

Előbb három, 2012 tavaszán megtartott „informális informális" találkozón, majd közvetlenül a konferencia előtti formális előkészítő bizottsági ülésen kísérelték meg véglegesíteni a szöveget. A 2012. januári rövid szövegtervezet a számtalan – sok esetben eltérő tartalmú vagy akár egymásnak ellentmondó – nemzeti javaslat beépítésével márciusban

több mint a tízszeresére duzzadt, majd az áprilisban megkezdett újabb egyeztetés végén is csak a tervezet mintegy huszadrésze bírta minden delegáció (feltételes) egyetértését. A harmadik „informális informális" találkozót követően, június elején, tehát három héttel a konferencia előtt a – lényegesen lerövidített (mintegy 80 oldalas) – tervezet még mindig közel négyötödét illetően hiányzott a konszenzus. A zöld gazdasággal, a nemzetközi kormányzással, a fejlődő országok pénzügyi és technológiai támogatásával, a nemzetközi kereskedelmi rendszerrel kapcsolatos „szokásos" ellentétek mellett többek között olyan alapvető – 1992-ben vagy 2002-ben már kompromisszummal zárult – pontokban volt újra lényegi ellentét a különböző országcsoportok között, mint a húsz éve jóváhagyott „riói alapelvek" közül a közös, de megkülönböztetett felelősség elvére való hangsúlyos hivatkozás; a nem kormányzati szervezetek tevékenységének fontossága; a nők reprodukciós jogainak elvi elismerése; illetve a „tiszta" energiatermelési módok értelmezése.[32] Az előkészítő bizottságnak már a Rio de Janeiróban megtartott formális záróülésszakán, 2012. június 13–15. között sem sikerült a legtöbb kritikus kérdésben közelíteni az álláspontokat. Ezt követően a brazil házigazdák vették át az egyeztetések irányítását egy saját szövegtervezetből kiindulva. Rendkívüli határozottsággal úgy léptek túl a konfliktust kiváltó pontokon, hogy törölték az érintett passzusokat, vagy minden konkrétumot mellőző szöveggel helyettesítették azokat, vagy olyan „halasztó" jellegű megfogalmazást ajánlottak, amely alapján az adott ügyekben a konferencia után majd más keretekben folytatódhatnak az egyeztetések. Ezen a módon elérték, hogy a konferenciát megelőző napon befejeződött a záródokumentum szövegezése.

Az ENSZ Fenntartható Fejlődési Konferenciáján, 2012. június 20–22. között számos ország a legmagasabb szinten képviseltette magát, és mind a plenáris üléseken, mind a delegációvezetők részvételével megtartott kerekasztal-beszélgetéseken nagyhatású beszédek hangzottak el.[33] Az e beszédekben is jelzett, mind feszítőbb globális problémák miatti egymásra utaltság, a sürgős és összehangolt cselekvés szükségességének elismerése azonban nem eredményezett megállapodást az elfogadott záródokumentum[34] keretében a konkrét célokról és teendőkről. A főbb „elvi" (illetve a konkrétabb részletek tisztázását későbbre halasztó) eredmények így a következőkben foglalhatók össze:

- a fenntartható fejlődéssel kapcsolatos *általános politikai elkötelezettség* megerősítése;
- a *zöld gazdaság* – mint egy lehetséges önként választható megközelítés – érvényesítéséhez az általános feltételek meghatározása;
- a *fenntartható termelési és fogyasztási programok (nemzetközi) keretének* elfogadása, de azzal, hogy annak operatív alkalmazására ki kell majd jelölni egy testületet;[35]
- a (nemzetközi) *fenntartható fejlődési célok* meghatározásához azok jellegének körvonalazása – azzal, hogy e célokat egy munkacsoport fogja kidolgozni, és e céloknak összhangban kell lenniük a jelenlegi „millenniumi fejlesztési célokat" 2015-től „felváltó" új fejlesztési célokkal;[36]

- a *tengerek élővilágának védelmére* egy nemzetközi jogi eszköz létrehozásának szükségessége;
- a hatékonyabb koordináció érdekében egy magas szintű *Fenntartható Fejlődési Fórum* megalakítása, melynek működési kereteiről majd kormányközi egyeztetést kell kezdeni;
- az *ENSZ Környezeti Programjának megerősítése*, aminek módjáról majd az ENSZ Közgyűlés ülésszakán kell tárgyalásokat folytatni;
- a *jövő nemzedékek szükségletei jobb figyelembevételének* fontossága – erre vonatkozóan majd az ENSZ főtitkárának kell valamilyen megoldást ajánlania;
- a *fenntartható fejlődés nemzetközi finanszírozási stratégiájának* szükségessége – a terveket egy külön létrehozandó testület fogja előkészíteni;
- a fejlődő országok részére a *tiszta technológiák elérhetőségét, átadását* elősegítő mechanizmusra vonatkozó ajánlások kidolgozása;
- a fejlődési tendenciáknak a fenntarthatóság elveivel összhangban lévő számszerű értékelésére – a szokásos GDP-mutatón kívül – megfelelő *mutatószámok* kimunkálása;
- az üzleti szféra felkérése arra, hogy a jövőben még nagyobb figyelmet szenteljen a *vállalati fenntartható fejlődési jelentések* elkészítésének.

A kellő részleteket mellőző, általános jellegű, illetve a további tárgyalások kimenetelétől függő passzusokat tartalmazó záródokumentum méltatlan volt mind a világban tapasztalható súlyos társadalmi-gazdasági és környezeti folyamatokhoz, mind a találkozó magas szintjéhez. Ennek hátterében mindenekelőtt az állhat, hogy *az elmúlt néhány évtizedben, de különösen az utóbbi mintegy húsz esztendőben alapvetően megváltozott a világ rendje, a fejlettségi színvonal alapján sokáig viszonylag egyértelműen elkülönült fejlett és fejlődő országcsoport viszonya, tagoltsága; a népesség és fogyasztási igények globális szintű növekedésével együtt pedig erősödött a véges környezeti erőforrásokért folytatott verseny.* Mindehhez hozzájárultak a közelmúlt válságos folyamatai. Az 1972. évi, majd az 1992. és 2002. évi „fenntarthatósági" világkonferenciákhoz, illetve a megelőző évtizedekben elfogadott számtalan nemzetközi programhoz és egyezményhez képest láthatóan *mind több fejlett és fejlődő ország ódzkodik attól, hogy újabb számon kérhető nemzetközi politikai vagy még inkább jogi kötelezettséget vállaljon* valamilyen globális program, megállapodás vagy más dokumentum keretében.

Hazánk részvétele a nemzetközi folyamatban és a nemzetközi előírásokból is adódó feladatok

Az 1972. évi ENSZ-konferencián hazánk nem képviseltette magát (a „keleti blokk" többi országához hasonlóan az akkori két német állam ENSZ-tagságával összefüggő politikai feszültség miatt). Az akkor útjára indított nemzetközi együttműködésbe a „helsinki folyamat" révén kapcsolódtunk be (az 1975-ben elfogadott helsinki záróokmány hivatkozott az 1972. évi ENSZ-konferencia eredményeire is és környezetvédelmi része lényegében átvette annak vonatkozó ajánlásait). E téren a globális szintű együttműködés tényleges kibontakozása és abban hazánk aktív részvétele csak az 1980-as évek második felétől számítható. Az 1992. évi riói konferenciára való felkészülést egy *ad hoc* bizottság koordinálta, amelynek irányításával jelentés készült a vonatkozó hazai folyamatokról, eredményekről és problémákról.[37] A konferencia után kormányhatározattal létrehozták a fenntartható fejlődéssel, mindenekelőtt az ENSZ-programból és az említett egyezményekből adódó kötelezettségek végrehajtásának elősegítésével foglalkozó tárcaközi állandó Fenntartható Fejlődési Bizottságot.[38] E bizottság 1993–2002 között rendszeresen értékelte a különböző ágazati programokat, ajánlásokat fogadott el, és közreműködött a nemzetközi programot értékelő találkozókon – az ENSZ-bizottság ülésszakain, az 1997. évi és a 2002. évi csúcstalálkozón – képviselendő hazai álláspont kialakításában. A bizottság azonban nem foglalkozott a hazai fenntartható fejlődési stratégia tervezésével, annak ellenére, hogy mind a civil szervezetek, mind a tudomány képviselői részéről voltak ilyen kezdeményezések.[39]

A stratégia elkészítésére irányuló munka a 2002. évi világtalálkozó után – részben annak hatására – kezdődött meg. Ebben jelentős szerepet játszott, hogy 2001-ben elfogadták az Európai Unió fenntartható fejlődési stratégiáját,[40] és felkérték az akkori tagállamokat, hogy alakítsák ki saját, nemzeti fenntartható fejlődési stratégiájukat, valamint a belépésre készülő országoktól is elvárták ugyanezt. Erre is tekintettel, 2004-ben, majd 2005-ben a kormány határozatban írta elő a hazai stratégia szempont- és követelményrendszerének kidolgozását, és megszabta ennek tartalmi és szervezeti feltételeit. 2007-ben a kormány elfogadta a nemzetközi és az EU-szintű célkitűzésekre is hivatkozó stratégiai dokumentumot, s azt megküldték az Európai Bizottsághoz. Egyúttal e határozat – figyelembe véve egyrészt a nem kellő társadalmi egyeztetést kifogásoló civil szervezeti kritikákat, másrészt a hosszú távú célokra való tekintettel a politikai konszenzus célszerűségét – előírta, hogy a stratégiára vonatkozóan országgyűlési előterjesztést kell készíteni.[41]

Az Országgyűlés a parlamentben képviselt pártok képviselőinek önálló indítványaként benyújtott határozattervezetet 2007 novemberében fogadta el,[42] és ezzel mintegy újraindította a hazai stratégia tervezési és egyeztetési folyamatát. E feladatok elősegítésére

létrehozták a Nemzeti Fenntartható Fejlődési Tanácsot, amely 2008 októberében kezdte meg tevékenységét. A stratégiatervezés első lépéseként sokoldalú „jövőkereső" helyzetfelmérés készült, s az arra hivatkozó, 2009 decemberében elfogadott határozatában az Országgyűlés felkérte a tanácsot a stratégia kidolgozására.[43] A tanács által elfogadott tervezet előterjesztésére a közeljövőben kerülhet sor. A hazai stratégiával kapcsolatban a fő kérdés lényegében ugyanaz lesz, mint ami a nemzetközi együttműködést jellemzi: a fenntartható fejlődési stratégiai megközelítés lesz-e az átfogó, hosszú távon irányadó és összhangot teremtő az összes ágazati, fejlesztési célkitűzés és program számára, avagy ez is csak *egy* lesz a különböző tervezési dokumentumok sorában.

Ami pedig a fenntartható fejlődéssel kapcsolatos nemzetközi együttműködésben való részvételt illeti, erre – így a hazai álláspont érvényesítésére és képviseletére is – alapvetően hatott 2004-től az EU-taggá válás. Egyúttal ez azt is lehetővé tette, hogy a többi új tagállammal együtt már bekapcsolódhassunk az EU-stratégia megújítási folyamatába.[44] A 2012. évi konferenciára történő felkészülés is értelemszerűen az EU-tagállamokkal való szoros együttműködésben folyt, és az ott elfogadott javaslatok, ajánlások végrehajtásában szintén folyamatos koordináció várható az EU-tagországok között. Ennek megfelelően, magyar részről is támogatást kapott e téren többek között a nemzetközi együttműködés elősegítése, a zöld gazdaság koncepciója, az ENSZ Környezeti Programjának ENSZ-szervezetté történő átalakítása. A magyar delegáció, élén a köztársasági elnökkel, külön is kiemelte a vízügyi együttműködés fontosságát, és javasolta, hogy egy ezzel foglalkozó nemzetközi konferenciát tartsanak 2013-ban Magyarországon.[45]

Következtetések: a fenntartható fejlődéssel foglalkozó együttműködés kilátásai

A fenntartható fejlődéssel foglalkozó több évtizedes, az ENSZ égisze alatt folyó nemzetközi együttműködés eredményének tekinthető, hogy *elismerést nyert a globálissá vált fenntarthatatlan folyamatok kezelésének szükségessége, és az ezekért viselt közös, de megkülönböztetett felelősség figyelembevételével a világ országai 1992-ben, illetve 2002-ben a legmagasabb politikai szinten elfogadták a fenntartható fejlődés nemzetközi keretprogramját*. A végrehajtás azonban nehézkesen halad, miközben már az eredetileg elfogadott célok és eszközök némelyike is elégtelennek látszik, s újabb és újabb problémákkal is szembesül a nemzetközi közösség. A lényeg azonban az, hogy *a fenntarthatóság ügye, követelményrendszere és programja általánosságban véve nem vált a különböző szakterületeken tevékenykedő nemzetközi szervezetek, az ENSZ szakosított szervezetei számára az átfogó, irányadó keretté*. A szakpolitikai programjaik közötti összhang emiatt is korlátozott. Ez persze annak is a következménye, hogy ugyanilyen ellentmondások vannak a legtöbb ország esetében a nemzeti szintű szakpolitikák között; s ugyanez érvényes az Európai Unióra is.[46]

A nemzetközi fenntartható fejlődési program végrehajtásának, integrálásának elősegítése érdekében életre hívott intézmény, az ENSZ Fenntartható Fejlődési Bizottsága sokat tett ezért az ügyért, de mandátuma, hatékonysága kevésnek bizonyult. Mindezekre tekintettel előbb-utóbb szükségesnek látszott egy új helyzetértékelés, a korábban elfogadott programok végrehajtásának értékelése, s erre a korábbi megállapodások szerint a folyamatban lévő munkaprogram lezárásakor, 2017-ben vagy azt követően került volna sor. Ehelyett – részben az elmúlt években kialakult válságok miatt – döntés született arról, hogy már 2012-ben sor kerül egy világkonferenciára, de – sokak és e sorok írója szerint is rendkívül helytelenül – azzal a több fejlett állam által képviselt korlátozással, hogy elkerülik az átfogó értékelést, s csak a „zöld gazdaságra" és a fenntartható fejlődés nemzetközi kormányzásának megerősítésére összpontosítanak. E két témakör egyikében sem sikerült átütő eredményt elérni: a „zöld gazdaság" saját nemzeti szintű megvalósításától lényegében elzárkóztak a fejlődők, illetve számos feltételt írtak elő a fejlettek számára; a fenntartható fejlődés nemzetközi intézményi koordinálására kitalált új fórum általános mandátuma pedig (egyelőre) alig különbözik attól, ahogy húsz évvel ezelőtt döntöttek a koordinációért eddig felelős ENSZ-bizottságról.

A konferencia hosszadalmas előkészítése során végül alaposan kibővült a tárgyalt témák sora, és az elfogadott záródokumentum mindegyik esetében tartalmaz utalást a nemzetközi együttműködés fontosságára, a korábbi megállapodások végrehajtására, illetve néhány – a fentiekben felsorolt – esetben új kezdeményezésekre. Ugyanakkor ez utóbbiak sorsa csak a későbbiekben fog eldőlni, hiszen kivétel nélkül gyakorlatilag elhalasztották és valamilyen más testületre bízták a további egyeztetést. A konferenciát záró plenáris ülésen minden felszólaló delegáció elégedetlenségét fejezte az „eredménnyel" kapcsolatban, s talán a svájciak vezető képviselője értékelte a legsommásabban e helyzetet: „előrehaladást értünk el, de elmulasztottuk a történelmi lehetőséget".

Ezzel együtt is egy fontos eseményen van túl a világ, hiszen feszültségekkel teli, gyorsan változó és multipolárissá vált világunkban annak is komoly jelentősége van, hogy egy multilaterális fórum keretében az országok politikai vezetői készek a találkozásra, a párbeszédre és – legalábbis egy közösen elfogadott dokumentumban – a további együttműködés megerősítésére. Mindez azonban teljességgel elégtelen a globális léptékben éleződő szociális és egyúttal politikai, hatalmi, gazdasági, kereskedelmi feszültségek kezelésére, valamint a bolygónk természeti erőforrásokkal és környezetterheléssel kapcsolatos korlátainak átlépése miatt mind veszélyesebbé váló környezeti problémák megoldására.

Jegyzetek

1 A szerző 1992–2010 között a „fenntarthatósági" ENSZ-fórumokon a magyar tárgyalódelegáció tagja volt.
2 UN Conference on Human Environment, 1972: Declaration and Action Plan, Stockholm. Az esemény jelentőségéről lásd Láng István: „Stockholm–Rió–Johannesburg: Lesz-e új a Nap alatt a környezetvédelemben?". *Magyar Tudomány,* No. 12. (2001). 1415–1422. o.
3 Egyezmény a nemzetközi jelentőségű vizes területekről, különösen, mint a vízimadarak élőhelyéről: 1971; Egyezmény a veszélyeztetett vadon élő állat- és növényfajok nemzetközi kereskedelméről: 1973; Egyezmény a nagy távolságra jutó, országhatárokon átterjedő levegőszennyezésről: 1979; ENSZ egyezmény a tengerjogról: 1982; Stratégiai fegyverkorlátozási egyezmény: 1972. A környezeti tárgyú egyezményekről lásd Faragó Tibor – Nagy Boldizsár (szerk.): *Nemzetközi környezetvédelmi és természetvédelmi egyezmények jóváhagyása és végrehajtása Magyarországon*. Budapest: KvVM – ELTE-ÁJK, 2004. 180 o.
4 „… this treaty can be a step towards freeing the world from the fears and dangers of radioactive fallout. … Continued unrestricted testing by the nuclear powers, joined in time by other nations which may be less adept in limiting pollution, will increasingly contaminate the air that all of us must breathe." John F. Kennedy: „Address to the Nation on the Nuclear Test Ban Treaty, 26 July 1963". *John F. Kennedy Presidental Library and Museum,* http://www.jfklibrary.org/JFK/JFK-in-History/Nuclear-Test-Ban-Treaty.aspx. Letöltés ideje: 2012. szeptember 5.
5 Gro Harlem Brundtland *et. al.* (szerk.): *Our Common Future*. Oxford: Oxford University Press, 1987. Magyarul: Brundtland *et. al.* (szerk.): *Közös jövőnk*. Budapest: Mezőgazdasági Kiadó, 1988. 404 o.
6 „Earth Summit. Agenda 21". *UN Department of Economic and Social Affairs. Division for Sustainable Development,* http://www.un.org/esa/dsd/agenda21/res_agenda21_00.shtml. Letöltés ideje: 2012. szeptember 5.; *Feladatok a XXI. századra*. Budapest: Környezetvédelmi Minisztérium – Föld Napja Alapítvány, 1992.; Faragó Tibor – Gyulai Iván (szerk.): *Az ENSZ Környezet és Fejlődés Konferencián elfogadott „Feladatok a XXI. századra" c. program áttekintése*. Budapest: Fenntartható Fejlődés Bizottság, 1994. 119 o.
7 Egyezmény az ózonréteg védelméről (1985); Biológiai sokféleség egyezmény (1992); ENSZ éghajlatváltozási keretegyezmény (1992).
8 „1.6. … Agenda 21 is a dynamic programme. … It could evolve over time in the light of changing needs and circumstances. This process marks the beginning of a new global partnership for sustainable development." Earth Summit: Agenda 21 (1992)
9 „Programme for the Further Implementation of Agenda 21". Faragó Tibor *et al.* (szerk.): *Az ENSZ Közgyűlés Rendkívüli Ülésszaka: a fenntartható fejlődés nemzetközi programjának értékelése és a további feladatok*. Budapest: Fenntartható Fejlődés Bizottság, 1997. 95 o.
10 „Johannesburg Plan of Implementation". Faragó Tibor (szerk.): *Világtalálkozó a fenntartható fejlődésről: a találkozó programja, résztvevői, dokumentumai és értékelése*. Budapest: Fenntartható Fejlődés Bizottság, 2002. 148 o.
11 „125. The General Assembly of the United Nations should adopt sustainable development as a key element of the overarching framework for United Nations activities … and should give overall political direction to the implementation of Agenda 21 and its review." *Uo.*
12 „… *Taking note* of the proposal to convene a world summit on sustainable development in 2012, *Bearing in mind* the need for further consultations on this matter, in the light of the variety of views expressed by Member States, … *Invites* Member States to express their views on the possibility of convening a high-level event". A/RES/63/212 (2008)
13 „20. *Decides* to organize, in 2012, the United Nations Conference on Sustainable Development at the highest possible level, including Heads of State and Government or other representatives, in this regard accepts with gratitude the generous offer of the Government of Brazil to host the Conference". A/RES/64/263 (2009).

14 „The Future We Want – Zero Draft of the Outcome Document". *UNCSD2012*, http://www.uncsd2012.org/rio20/index.php?page=view&type=12&nr=324&menu=23. Letöltés ideje: 2012. szeptember 5.

15 „There are indications of progress on the fulfillment of some of the commitments made by Governments and other stakeholders at major global summits … However, many commitments have not been actualized in practice … The green economy approach seeks in principle to unite under a single banner the entire suite of economic policies and modes of economic analyses of relevance to sustainable development. … Broadening the concept of the green economy to make it applicable to sustainable development and poverty eradication will need to address the concerns that imposing a »green economy« model could actually slow the development process." A/CONF.216/PC/2, *UNCSD2012*, http://www.uncsd2012.org/content/documents/N1030256.pdf, 2010. április 1.

16 „Recognises the importance of the concept of »Green Economy« and the need to speed up subsequent action to implement policy measures and tools for greening the economy in the context of sustainable development and poverty eradication, taking into consideration the varying contexts in developing and developed countries". „Council Conclusions on the 2012 UN Conference on Sustainable Development". http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/envir/115095.pdf, 2010. június 11.

17 „… a Green Economy is not a magic bullet. It will not automatically bring prosperity for the poor and achieve the MDGs unless economies are properly managed, natural capital effectively and equitably governed and basic access of distribution and access tackled." WWF (EESC: European Civil Society on the Road to Rio+20) http://www.eurostep.org/wcm/archive-eurostep-weekly/1671-looking-to-rio20-commission-argues-the-green-economy-is-just-one-aspect-of-sustainable-development.html, 2011. július 7.

18 „Objective and Themes of the United Nations Conference on Sustainable Development" A/CONF.216/7, *UNCSD2012*, http://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/pp/ppif/6meeting/Obj%20and%20themes%20of%20the%20UNCSD.pdf, 2010. december 20.

19 „Towards a Green Economy: Pathways to Sustainable Development and Poverty Eradication". *UNEP*, http://www.unep.org/greeneconomy/Portals/88/documents/ger/ger_final_dec_2011/Green%20EconomyReport_Final_Dec2011.pdf, 2011. február 11.

20 „There were divergent views on the emphasis that should be given the principal themes in the outcome of the Conference. One perspective was that the outcome should focus on the shaping of a specific roadmap to achieve green economy on an international scale … Another was that the Conference should not essentially be about green economy; that there was need for a strategic action plan to address gaps in implementation as identified through the assessment of progress made on the past mandates of Rio and Johannesburg." Co-Chairs' Summary Second Preparatory Committee Meeting United Nations Conference on Sustainable Development. *UNCSD2012*, http://www.uncsd2012.org/index.php?page=view&nr=217&type=12&menu=24&template=435. Letöltés ideje: 2012. szeptember 5.

21 „Africa Consensus Statement to Rio+20". *NEPAD*, http://www.nepad.org/system/files/Concensus-english.pdf, 2011. október 25.

22 „Summary of Second Informal Intersessional Meeting for the United Nations Conference on Sustainable Development". *UNCSD2012*, http://www.uncsd2012.org/rio20/index.php?page=view&nr=318&type=12&menu=25&template=435. Letöltés ideje: 2012. szeptember 5.

23 A záródokumentum 2012. június 2-ai tervezete is jól érzékelteti a zöld gazdaság koncepciójával kapcsolatos, nagyon eltérő fejlett–fejlődő véleményt: „50. … we consider [the transition towards – EU, RoK; G77 delete] [a – G77 delete] green economy in the context of sustainable development and poverty eradication as [a [valuable/ important –Switzerland] / one of the valuable means – EU]/ one of the tools – G77] [for all countries – EU; G77 delete/ available to all - Norway] for achieving sustainable development …". „The Future We Want". *Greenpeace*, http://www.greenpeace.org/international/Global/international/publications/RioPlus20/230The_Future_We_Want-_Co-Chairs_Consolidated_Text_2_June_fo_1.pdf, 2012. június 2. 11. o.

24 A konferencián végül elfogadott záródokumentum (a továbbiakban: »The future we want«) viszonylag terjedelmes zöld gazdasági fejezete egyetlen rövid bekezdésben utal a zöld gazdaság konkrét tartalmára: „60. We acknowledge that green economy in the context of sustainable development and poverty eradication will enhance our ability to manage natural resources sustainably and with lower negative environmental impacts, increase resource efficiency and reduce waste." »The future we want«, *United Nations*, http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N11/476/10/PDF/N1147610.pdf?OpenElement. Letöltés ideje: 2012. szeptember 10.

25 „86. We decide to launch an intergovernmental and open, transparent and inclusive negotiation process under the General Assembly to define the format and organizational aspects of the high-level forum with the aim of convening the first high-level forum at the beginning of the sixty-eighth session of the Assembly. … 88. … In this regard, we invite the General Assembly, at its 67th Session, to adopt a Resolution strengthening and upgrading UNEP…" *Uo.*

26 Az ENSZ-főtitkár beszédéből: „Millennium Development Goals …. Progress has been uneven. More investments are needed in job creation, food security, health, clean energy, infrastructure and climate adaptation." „Secretary-General's Remarks to High-Level Meeting of the Economic and Social Council with the Bretton Woos Institutions, UNCTAD and the WTO". *United Nations*, http://www.un.org/sg/statements/index.asp?nid=5128, 2011. március 10.

27 „33.13. … For developing countries, particularly the least developed countries, ODA is a main source of external funding, and substantial new and additional funding for sustainable development and implementation of Agenda 21 will be required. Developed countries reaffirm their commitments to reach the accepted United Nations target of 0.7 per cent of GNP for ODA … It was decided that the Commission on Sustainable Development would regularly review and monitor progress towards this target." „Earth Summit. Agenda 21".; „41. We recognize that a substantial increase in ODA and other resources will be required if developing countries are to achieve the internationally agreed development goals and objectives, including those contained in the Millennium Declaration. … 42. In that context, we urge developed countries that have not done so to make concrete efforts towards the target of 0.7 per cent of gross national product…". Monterrey Consensus on Financing for Development, *United Nations*, http://www.un.org/esa/ffd/monterrey/MonterreyConsensus.pdf. Letöltés ideje: 2012. szeptember 5.

28 „258. We recognize that the fulfilment of all commitments related to ODA is crucial …. To reach their agreed timetables, donor countries should take all necessary and appropriate measures to raise the rate of aid disbursements in order to meet their existing commitments." »The future we want«, *United Nations*.

29 „255. We agree to establish an intergovernmental process under the auspices of the General Assembly … The process will assess financing needs, consider the effectiveness, consistency and synergies of existing instruments and frameworks, and evaluate additional initiatives, with a view to preparing a report proposing options on an effective sustainable development financing strategy … 256. An intergovernmental committee … will implement this process, concluding its work by 2014. 257. We request the General Assembly to consider the report of the intergovernmental committee and take appropriate action." *Uo.*

30 „Establishment of an Ad Hoc Working Group on the Durban Platform for Enhanced Action". *United Nations Framework Convention on Climate Change*, http://unfccc.int/files/meetings/durban_nov_2011/decisions/application/pdf/cop17_durbanplatform.pdf. Letöltés ideje: 2012. szeptember 5.

31 „191. … We note with grave concern the significant gap between the aggregate effect of Parties' mitigation pledges in terms of global annual emissions of greenhouse gases by 2020 and aggregate emission pathways consistent with having a likely chance of holding the increase in global average temperature below 2 °C or 1.5 °C above pre-industrial levels. … 192. … we will build upon the progress achieved … in Durban …". »The future we want«, *United Nations*.

32 A záródokumentum 2012. június 2-ai tervezetében a 4 említett téma: 1. „2.bis We acknowledge the need to further mainstream sustainable development at all levels through integrated approaches …

so as to achieve sustainable development in all its dimensions [, in accordance with the principle of common but differentiated responsibilities. -G77; US, Canada, Japan, EU delete.]"; 2. „47. We note the valuable contributions [of / that –G77] non-governmental organisations [could [and do – US; G77 delete] make –G77; Switzerland, EU delete] in promoting sustainable development"; 3. „26. … We recognize that gender equality and women's empowerment [, including through access to reproductive health services – US; G77, Holy See delete] are important for sustainable development and our common future. … Health 8. We … intend to pay special attention to gender equality and women's empowerment [, and sexual and reproductive health – Holy See delete]. [US, Canada, Australia, New Zealand, Switzerland, Norway, Iceland retain original formulation](G77 streamline with para 9)"; 4. „Energy 3. We reaffirm … national and sub-national policies and … strategies, … using an appropriate energy mix to meet developmental needs, including … greater reliance on [advanced / sustainable –Norway] energy technologies, [including cleaner fossil fuel technologies, and the sustainable use of traditional energy resources – New Zealand, EU delete; Canada, G77, Norway, Russian Federation, Belarus retain]."

33 *UNCSD2012,* http://www.uncsd2012.org/statementslibrary.html

34 „The Future We Want". *United Nations,* https://rio20.un.org/sites/rio20.un.org/files/a-conf.216l-1_english.pdf.pdf (2012. június 19.); http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N11/476/10/PDF/N1147610.pdf?OpenElement. Letöltés ideje: 2012. szeptember 10.

35 „226. We adopt the 10-year framework of programmes on sustainable consumption and production patterns, as contained in document A/CONF.216/5, and highlight that the programmes included in the 10-year framework are voluntary. We invite the General Assembly, at its sixty-seventh session, to designate a Member State body to take any necessary steps to fully operationalize the framework." »The future we want«, *United Nations.*

36 „246. … We further recognize the importance and utility of a set of sustainable development goals …. They should be coherent with and integrated into the United Nations development agenda beyond 2015 … 248. We resolve to establish an inclusive and transparent intergovernmental process on sustainable development goals that is open to all stakeholders, with a view to developing global sustainable development goals to be agreed by the General Assembly." *Uo.*

37 *Nemzeti beszámoló az ENSZ 1992. évi Környezet és Fejlődés Világkonferenciájára.* Budapest: Magyar Nemzeti Bizottság, 1991.

38 „1024/1993. (IV. 2.) Korm. határozat az 1992. évi ENSZ Környezet és Fejlődés Világkonferencián született megállapodásokból adódó feladatokról".

39 F. Nagy Zsuzsa *et al.* (szerk.): *A fenntartható fejlődés programja: a környezetvédő mozgalmak nézőpontja a fenntartható fejlődés programjáról.* Budapest: Magyar Természetvédők Szövetsége, 1995.; Meskó Attila: „Átmenet a fenntarthatósághoz a 21. században". *Magyar Tudomány,* No. 10. (2000) 1252–1260. o.

40 „COM (2001)264. Communication from the Commission. A Sustainable Europe for a Better World: A European Union Strategy for Sustainable Development". *EUR-Lex.europa.eu,* http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2001/com2001_0264en01.pdf, 2001. május 15. A stratégia áttekintéséről és a hazai feladatokról lásd: Faragó Tibor (szerk.): *Nemzetközi együttműködés a fenntartható fejlődés jegyében és az EU Fenntartható Fejlődési Stratégiája.* Budapest: Fenntartható Fejlődés Bizottság, 2002. 70 o.

41 „A Magyar Köztársaság hosszú távú fenntartható fejlődésének megalapozása, az átfogó célkitűzések meghatározása, a társadalmi-gazdasági igények, a környezeti adottságok, a vonatkozó európai uniós és nemzetközi programok, illetve kötelezettségek figyelembevétele alapján a Kormány: … 3. elrendeli a Stratégiára vonatkozó országgyűlési határozat-tervezet elkészítését, valamint benyújtását az Országgyűlés részére." „1054/2007. (VII. 9.) Korm. határozat a Nemzeti Fenntartható Fejlődési Stratégia elfogadásáról".

42 „Az Országgyűlés a hazai adottságokra és az eddig elvégzett munkákra alapozva szükségesnek tartja a magyarországi fenntartható fejlődési célkitűzések, átfogó feladatok meghatározását egy hosszú távra szóló fenntartható fejlődési stratégia keretében. … Az átfogó feladatokra vonatkozó

alapelvek és hosszú távú célkitűzések meghatározásánál tekintettel kell lenni a nemzetközi együttműködésből adódó kötelezettségekre, különösen az Európai Unió vonatkozó stratégiáira." „100/2007. (XI. 14) OGY határozat a Magyar Köztársaság hosszú távú fenntartható fejlődésével kapcsolatos tervezési és egyeztetési folyamat feladatairól". *CompLex Kiadó,* http://www.complex.hu/kzldat/o07h0100.htm/o07h0100.htm. Letöltés ideje: 2012. szeptember 5.

43 „… Az Országgyűlés felkéri a Nemzeti Fenntartható Fejlődési Tanácsot, hogy: Magyarország hosszú távú stratégiájának megalapozása érdekében a fenntarthatóság helyzetével és jövőjével foglalkozó jelentés alapján társadalmi párbeszédet folytasson… A lefolytatott társadalmi párbeszéd tapasztalatait felhasználva dolgozza ki a fenntartható fejlődés nemzeti stratégiáját." „102/2009. (XII. 18.) OGY határozat Magyarország fenntarthatósági helyzetéről és az abból adódó feladatokról". *CompLex Kiadó,* http://www.complex.hu/kzldat/o09h0102.htm/o09h0102.htm. Letöltés ideje: 2012. szeptember 5.

44 „Az EU fenntartható fejlődési stratégiájának (EU SDS) felülvizsgálata – A megújult stratégia". *NFFT,* http://www.nfft.hu/dynamic/renewed_eu_sds_hu.pdf, 2006. június 26. A stratégia lényegéről lásd Faragó Tibor: „Az Európai Unió megújított Fenntartható Fejlődési Stratégiája". *Ma és Holnap,* Vol. 6. No. 5. (2006). 7–9. o.

45 *UNCSD2012,* http://www.uncsd2012.org/content/documents/926hungary.pdf

46 Faragó Tibor – Láng István: „Nemzetközi program a fenntartható fejlődésért: Riótól Rióig". *Magyar Tudomány,* No. 5. (2012). 590–594. o.

Résumé

Four Decades of International Cooperation on Sustainable Development

Along with the recognition of the increasing environmental and social problems stemming from globalization, the need to address these problems and to develop the relevant international framework has strengthened since the 1970s. The scope of this cooperation gradually broadened and eventually it embraced all issues, which were considered to be critical for sustainable development. The summits on sustainability, namely, the UN Conference on Environment and Development in 1992, the "Rio+5" in 1997 and the World Summit on Sustainable Development in 2002, wished to respond to all unsustainable processes by adopting, reinforcing and expanding a global program. This program is based on a series of important principles and includes various goals and instruments adopted by consensus; however, it also reflects delicate compromises between development related aspirations and environmental barriers, and also between the developed and the developing countries. Actually, there is a serious implementation gap and there are also new challenges. Referring to these problems, the idea of convening an extraordinary summit in 2012 was raised and it was eventually adopted but with a rather narrow mandate and agenda. It turned out that besides the "usual" conflicts between the developed and developing countries e.g. upon the common but differentiated responsibilities or international development financing, there were also diverting views on the green economy and on the ways of institutional strengthening of the international sustainable development and environmental governance. As a consequence, the 2012 Conference concluded with rather modest results.